

*“Synodaal proces” moet
uitlopen op wereldwijde
bisschoppensynode in 2023*

**Rome luistert
naar grondvlak
maar geeft
traditie niet op**

Vergadering van de *Synodale Weg*, het dialoogproces tussen de Duitse rooms-katholieke leken en de bisschoppen

Rome is in beweging. Opvallend is het toenemende luisteren van de top van de kerk naar het grondvlak, wat zich vertaalt in het al jaren durende “synodaal proces” of de “synodaliteit”. Desondanks blijven er knelpunten die te overdenken zijn op weg naar honderd jaar *Protestants Nederland*.

Door **Klaas van der Zwaag**

Ruim 200 afgevaardigden hebben afgelopen september in Frankfurt deelgenomen aan de vierde sessie van de *Synodale Weg*, het dialoogproces tussen de Duitse rooms-katholieke leken en de bisschoppen. De Synodale Weg heeft als doel de crisis van de Rooms-Katholieke Kerk (RKK) ten gevolge van onder meer het seksueel misbruik te bezweren. Op de agenda stonden delicate onderwerpen als de macht in de kerk, de seksuele ethiek, de priesterlijke leefwijze (wel of niet celibaat) en de rol van vrouwen in de kerk (al dan niet toelaten tot de ambten).

De Synodale Weg ging op 1 december 2019 van start, begonnen op lokaal niveau, en zo opklimmend naar een hogere trap in de kerkelijke hiërarchie. Plenaire zittingen vonden in 2020 en 2021 plaats in de keizersdom van Frankfurt. Het denkproces is de voorbereiding op een wereldwijde bisschoppensynode die in 2023 in Rome zal plaatsvinden. Deze bisschoppensynode zal gaan over de gemeenschap, zending en betrokkenheid van alle kerkleden.

De emoties liepen in september hoog op toen duidelijk werd dat het document over de seksuele moraal niet de vereiste tweederdemeerderheid kreeg van de Duitse bisschoppen, terwijl een ruime meerderheid van de vergadering eerst zijn goedkeuring wel had gegeven.

De deelnemers bespraken maar liefst 14 documenten, al waren enkele daarvan al aan een tweede lezing toe, onder meer 8 oriëntatieteksten. De nota over de rol van de vrouw in de kerk, de actietekst herwaardering homoseksualiteit, de actietekst over het basisdocument over werken in dienst van de kerk en de actietekst die de koers uitzet voor de oprichting van een nieuw landelijk advies- en bestuursorgaan werden aangenomen in de tweede lezing. In alle gevallen werd hiervoor de vereiste tweederdemeerderheid van de aanwezige afgevaardigden en een tweederdemeerderheid van de aanwezige bisschoppen verkregen.

Seksualiteit

Een overgrote meerderheid van de synodedeelnemers sprak zich begin dit jaar uit voor een verandering van de rooms-katholieke leer over menselijke seksualiteit. Seksualiteit wordt niet langer gekoppeld aan de context van het huwelijk tussen man en vrouw. Homoseksualiteit is “ethisch fundamenteel niet anders dan elke andere seksuele geaardheid”, stelden de deelnemers. Een brede meerderheid sprak zich ook uit voor de invoering van kerkelijke inzegening van “echtparen die van elkaar houden.” Het ontzeggen van de zegen aan hen is “genadeloos en discriminerend”, vond een meerderheid. Bovendien mocht homoseksualiteit niet langer een belemmering vormen voor het bekleden van kerkelijke ambten en voor de priesterwijding.

De vergadering pleitte ervoor om de passages in de *Catechismus van de Rooms-Katholieke Kerk* over homoseksualiteit – aangeduid als een van de “hoofdzonden tegen kuisheid” – echtelijke vruchtbaarheid en anticonceptie te veranderen. Beide moties waren rechtstreeks gericht tot de paus, omdat ze betrekking hebben op de leer van de RKK. Ook moesten echtgenoten vrijelijk de methode van gezinsplanning kiezen “in wederzijds respect en persoonlijk geweten.” De vergadering stelde zich in meerderheid achter het besluit voor de afschaffing van de priesterlijke celibaatsplicht.

De beleidsnota voor een liberalisering van de katholieke seksuele leer werd echter in september in tweede lezing verworpen. Terwijl de vereiste tweederdemeerderheid van alle aanwezige synodeleden met 82,8 procent duidelijk werd behaald, kreeg het document geen tweederdemeerderheid van de bisschoppen. Hiervan stemden 33 voor de tekst, 21 tegen en drie onthielden zich van stemming.

Liberaal agenda

Paus Franciscus droomt van een “synodale Kerk”: Een kerk die het Evangelie verkondigt en “samen op weg gaat” (dat is de letterlijke betekenis van het woord synode), dat wil zeggen samen met de gelovigen. En hij wil iedereen meenemen en horen in deze droom. Synodaliteit is één van de hoofdthema’s van zijn pontificaat. Het is een kerk waarin leken, bisschoppen en de paus samen een gemeenschap (*communio*) vormen en waarin mensen gezamenlijke verantwoordelijkheid dragen. Synodaliteit is een geestelijk proces van dialoog in plaats van dat van bovenaf besluiten worden opgelegd.

De Rooms-Katholieke Kerk in Nederland heeft op 15 augustus jongstleden (Hoogfeest van Maria Tenhemelopneming) een brochure “Voor een synodale Kerk” uitgegeven waarin *communio*, *participatio* en *missio* centraal staan. Synodaliteit is een oproep om te veranderen binnen een kerk in beweging, open naar de toekomst en niet bang om de Geest te laten waaien. “Vele hunkeren naar nieuwe vormen en nieuwe wegen.”

In zijn boek *Een vreugdevolle opdracht. Leefregels voor christenen* (uitg. KokBoekencentrum) stelt paus Franciscus dat missie het hart van het christelijk geloof is. De Heilige Geest vuurt ons aan om onze omheining te verlaten en leidt ons tot aan de buitenwijken van de mensheid. “De echte christenen hebben de hemel in hun hart en kijken verder, altijd verder.” De wereld heeft wezenlijk behoefte aan het Evangelie van Jezus Christus. Hij zet door middel van de kerk zijn zending van de Barmhartige Samaritaan voort door de bloedende wonden

van de mensheid te verzorgen. De Kerk is echter geen doel op zichzelf, maar een nederig instrument en bemiddeling van het Rijk.

Paus Franciscus spreekt niet *ex cathedra*, als paus hoog op de ladder die de lakens uitdeelt, maar wil ‘gewoon’ bisschop van Rome zijn, zo stelt Marco Politi in zijn boek *Im Auge des Sturms. Franziskus, die Pest und die Heilung der Welt* (Herder Verlag). De paus is voor veranderingen en hervormingen, maar wil die van binnenuit bewerken omdat hij daarvoor een tweederdemeerderheid nodig heeft. De hervorming van de kerk laat zich niet door machtsuitspraken van de synode doorzetten, maar maakt gebruik van de huidige crisis. Voor de paus is de huidige crisis in de RKK een tijd van de Heilige Geest en is de Geest dé hoofdactor van de synodale weg. Deze Geest laat zich niet oproepen of afdwingen. Tegelijkertijd is synodaliteit geen parlementarisme, waarin besluiten door een meerderheid worden opgelegd, noch is de kerk een democratie – zij is een goddelijke instelling. Ziedaar de spanning in de huidige RKK tussen vernieuwing en verworteling in de aloude traditie.

Het door paus Franciscus in gang gezette proces “op weg naar een synodale kerk” wordt volgens bezwaarde rooms-katholieken nu echter aangegrepen om een liberale agenda door te zetten. Sinds 2019 is in Duitsland de beweging *Maria 2.0* actief, die de toegang van vrouwen tot alle kerkelijke ambten en de afschaffing van de plicht tot het celibaat bepleit. Theologe en blogger Margarete Strauss ziet bijvoorbeeld de synodale basistekst over vrouwelijke wijdingen als het product van een “door en door liberale exegese met veel fundamentele ideologische aannames.” Ze bekritiseert het feit dat niet God de leidraad van het document is, maar de synodeleden die vanuit hun eigen agenda de Heilige Schrift interpreteren.

Begin dit jaar bood een verontruste groep rooms-katholieken, verenigd rond het manifest *Neues Anfang*, 6000 handtekeningen aan de paus aan. Hun grieven zijn dat de misbruikschandalen in de RKK aangegrepen worden om het gezag van de kerk zélf ter discussie te stellen en openlijk te pleiten voor gewijde vrouwen en de acceptatie van homoseksuelen en transgenders. Ook het manifest bepleit een “belangrijke” plaats voor vrouwen in alle geledingen van de kerk, inclusief de besturende functies. “Hun potentieel is nog lang niet uitgeput.” Maar er mag geen sprake zijn van een *wijding* in het ambt.

De assemblee van de Wereldraad van Kerken, in september in Karlsruhe

Met name dat laatste – de positie van de vrouw – ligt bij Rome moeilijk, want sinds het apostolisch schrijven *Ordinatio sacerdotalis* in 1994 geldt als onfeilbare leer “dat de kerk geen enkele volmacht heeft om vrouwen de priesterwijding te geven.” Dat belet de paus echter niet om actief de plaats van de vrouw in de kerk te bevorderen door verschillende benoemingen.

“Protestantisering”

Rooms-katholieke bezwaarden anno 2022 vinden dat hun kerk “protestantiseert”, in die zin dat gelovigen autonoom de Bijbel interpreteren en het gezag van de kerk verwerpen. Luther heeft, zo schrijft Karl-Heinz Menke in het conservatieve rooms-katholieke dagblad *Die Tagespost*, de Bijbel autonoom gelezen, wat vervolgens geleid heeft tot de Verlichting en het modernisme. De behoudende Keulse kardinaal Rainer Maria Woelki spreekt van de “synodale weg” als een “quasi protestants kerk-parlement.” Hij zegt dat de eisen van de synodale weg in tegenspraak staan met “het geloof en de leer van de kerk”. “Daar waar binnen de Duitse synodale weg onenigheid bestaat, moeten wij in harmonie met de paus en de wereldkerk blijven.”

“De kerk protestantiseert door de relativisering van de ambten”, kritiseert de rooms-katholieke priester Guido Rodheudt van het bisdom Aken. Hij waarschuwde dat de Synodale Weg een soort “Reformatie 2.0” wordt. Hij ziet de positie van de priester in gevaar komen door de bepleite afschaffing van het verplichte celibaat. “De Synodale Weg doelt op emancipatie van de kudde van de herders. In afwijking van de rest van de Katholieke Kerk zijn de actievoorstellen gericht op een protestantse nivellering van het denken tussen God en de wereld.” Kortom, de Reformatie en het protestantisme hebben dus geen goede naam!

Er zijn diverse boeken gepubliceerd die de “synodale weg” als “onkatholiek” en “onsociaal” beschouwen. De rooms-katholieke journaliste Dorothea Schmidt kenschetst de huidige RKK in Duitsland in een boek als een *Pippi Langstrumpf Kirche* (Fe-Medienverlag), genoemd naar het vrijgevochten meisje Pippi Langkous van de Zweedse schrijfster Astrid Lindgren. De Duitse katholieken moeten volgens haar beseffen dat ze slechts 1,2 procent van de rooms-katholieke wereldkerk vertegenwoordigen. De Duitse RKK stevent volgens haar met volle snelheid af op een schisma: “Hier wordt aan een nieuwe kerk gesleuteld en afscheid

‘Het christelijk geloof grondt zich op het voor eens en voor al gelegde fundament van Jezus Christus.’

genomen van 2000 jaar geschiedenis van de openbaring. De Synodale Weg heeft zich losgemaakt van de universele kerk en de fundamenten van het katholieke geloof doen schudden.

Opvallend is dat Nederland als een slecht voorbeeld wordt gezien, zo waarschuwt de voormalige curiekardinaal Walter Kasper. Het Tweede Vaticaans Concilie (1962-1965) werd in Nederland aangegrepen om tijdens het geruchtmakende Pastoraal Concilie van Noordwijkerhout (1968-1970) eigenmachtig het celibaat af te schaffen. De bisschoppen boden geen verzet, wat leidde tot een ingrijpen in de Nederlandse kerk door Rome met het aanstellen van orthodoxe bisschoppen als Simonis en Gijsen. In zijn boek *Erneuerung aus dem Ursprung* betoogt Kasper: “Erneuerung meint nicht Neuerung”. Het christelijk geloof grondt zich op het voor eens en voor al gelegde fundament van Jezus Christus. Als de verhoogde Heer is Hij door de Heilige Geest blijvend de levenwekkende oorsprong van de kerk.

De behoudende kardinaal Gerhard Müller, voormalig prefect van de Congregatie voor de Geloofsleer, verwijt in zijn boek *Wahrheit. Die DNA der Kirche* (Verlag Friedrich Pustet), “protestanten” dat zij het ambt slechts als een religieuze functie in de christelijke gemeente zien en het daarmee van zijn sacramentele karakter beroven. Bisschop Rudolf Voderholzer, eveneens behoudend maar ook lid van de Synodale Weg, verwijt in zijn publicatie *Zur Erneuerung der Kirche* (Verlag Pustet) naar het antwoord van paus Benedictus XVI op de crisis van de kerk in deze tijd. Dat ligt niet in aanpassing aan de tijdgeest, maar in bekering, heiliging en verdieping van het persoonlijke geloof. Hij onderscheidt tussen verdere ontwikkeling en ondermijning van de leer.

Dr. Klaas van der Zwaag

is
hoofredacteur
van
Protestants
Nederland.

In het boek *Der synodale Weg. Eine Zwischenbilanz* (Herder Verlag) laten voorstanders weten dat het geduld om tot vernieuwingen te komen opdraakt en dat het tijd is dat de kerk haar rigide opvattingen over onder meer homoseksualiteit afzweert. In de bundel *Synodalisierung. Eine Zerreißprobe für die katholische Weltkirche?* (Matthias Grünewald Verlag), onder redactie van Paul Zulehner, zien we op welk kruispunt de huidige RKK staat. Verschillende bijdragen betogen dat de christelijke gemeente bijbels gezien oorspronkelijk het volk van God was, maar later overwoerd werd door klerikale en hiërarchische structuren. De huidige RKK staat op een kruispunt (Margrit Eckholt): zal zij de inbreng van mondige leken en van vrouwen doorzetten of de oude kerkelijke structuren handhaven? Voor de bezwaarden echter is het juist de traditie van de kerk die bij de schatten van de Schrift bewaart.

Erfenis van Ratzinger

Opvallend is, dat in bezwaarde rooms-katholieke kringen vaak naar Ratzinger verwezen wordt als bewaker van de katholieke orthodoxie. Nee, hij is geen moderne, verlichte of liberale protestant, maar een katholiek die promoveerde op Augustinus en een habilitatiestudie schreef over Bonaventura. Een paus die gepokt en gemazeld is in de kerkvaders. Zijn verdediging van het traditionele christelijke geloof is in de smaak gevallen bij protestanten die afkerig zijn van vrijzinnigheid en evenals Ratzinger de strijd aanbinden tegen het relativisme en secularisme. Dat Ratzinger intussen overtuigd is van de leer van de Katholieke Kerk is geen hinderpaal voor een positieve bejegening.

In de bundel *De erfenis van Benedictus XVI. Beschouwingen over een opmerkelijk pontificaat*, onder redactie van Anton ten Klooster en Arnold Smeets (uitg. Adveniat), blijkt ook hoe belangrijk de kerk voor Ratzinger is. De kerk is niet een club of vereniging, maar het ware Lichaam van Christus, een nieuwe mensheid. Hij is uit op een kwaliteitskerk die gericht is op God, geworteld in de heilige Traditie en de Schrift, en die toenadering zoekt tot zoekers zonder het wezen van de kerk te verwateren. Arnold Smeets schrijft dat moderniteit, pluralisme en globalisering de grote uitdagingen blijven. Er zijn nieuwe uitdagingen. Met de huidige keuze voor een paus uit Latijns-Amerika dringt het besef door dat de eurocentrische kerk een wereldkerk is geworden.

Open en kritisch

Dialogo tussen Reformatie en Rome vraagt om een open en kritisch gesprek. Dat doet Kurt Koch, de huidige voorzitter van de Pauselijke Raad ter Bevordering van de Eenheid van de Christenen, uitstekend in zijn boek *Wohin geht die Ökumene?* (Verlag Friedrich Pustet). Een pleidooi om te zoeken naar een *communio* tussen kerken zonder daarbij de knelpunten te negeren door deze voortijdig op te lossen. Er is volgens hem geen alternatief voor de oecumene: ze is nodig ter wille van de geloofwaardigheid van het christelijk geloof en de zending van de kerk in de huidige wereld. Oecumene en zending horen nauw bij elkaar. Aan het begin van de oecumenische beweging stond de invoering van een week van gebed voor de eenheid van de christenen.

Koch betoogt dat wij mensen alleen maar splitsingen kunnen maken, maar dat eenheid een geschenk van de Heilige Geest is. Vandaar dat het gaat om spirituele oecumene. De RKK hecht tegenover het protestantisme aan de zichtbare eenheid van ambt, sacrament en geloof, en daarom blijft de ambtsvraag dé crux in de oecumenische en kerkelijke discussie. Paus Franciscus heeft met een verwijzing naar de Emmaüsgangers betoogd dat eenheid groeit in het gezamenlijk lopen. Hier hebben we weer de term synodus, een samentrekking van *sun* (samen, tegelijk) en *hodós* (het gaan, reis). Je leert elkaar kennen in het gezamenlijk horen van Gods Woord en het breken van het brood, de eucharistie, die voor Koch het uiteindelijke doel van de oecumene is.

Ik herinner me ds. Herman Hegger, die aanvankelijk een felle antipapist was en vlammende geschriften schreef tegen het 'valse' Rome als prototype van de Antichrist. Later werd zijn toon milder en mocht kardinaal Simonis zelfs een voorwoord schrijven in zijn boek *Eén in de levende Christus* (1999). Hij vertelde mij dat hij anders over katholieken ging denken toen hij in Velp samen met hen Bijbelstudies deed. Zouden we niet daarmee beginnen: van hart tot hart met elkaar spreken, zonder daarbij de theologische verschillen te verdoezelen? Het blijft balanceren op het scherp van de snede. Kardinaal Koch drukt het mooi uit: "Waarheid zonder liefde is blind en koud, en liefde zonder waarheid is leeg en louter gevoel." ■